

Потпуковник оклопних јединица **ЛАМБЕ МИХАЈЛОВСКИ**
и мајор оклопних јединица **МАНОЈЛО БАБИЋ**

НЕКА ПИТАЊА ОБУКЕ ОКЛОПНИХ ЈЕДИНИЦА

Упоредо са обимним и убрзаним развитком оклопних јединица појавили су се и проблеми обуке, који су израстали из потребе да се у истим временским оквирима са обуком КоВ (у целини) створи обучен кадар способан за руковање сложеном техником борбеног возила, у првом реду тенка. Тенк је сложено оружје које претставља и посебан — комплексан наставни проблем. Он је наоружан топом као артиљерија, митраљезима и бомбама као пешадија, опремљен је радиосредствима као јединице везе и снабдевен мотором сложенијим него код осталих моторних возила. Војници поменутих родова одвојено изучавају своју проблематику и оспособљавају се за своје дужности, док се код обуке тенкиста та иста питања постављају као јединствен проблем и захтевају да посада тенка, састављена од 4 до 5 људи, савлада ове различите врсте обуке. Ако томе додамо и потребу максималне извежбаности да бисмо удовољили захтеву за брзином и прецизношћу дејства који код тенка игра веома важну улогу онда се, под условима истог временског оквира за све родове, код тенковске обуке поставља као неопходно максимално и интензивно коришћење времена, снага и средстава да би се остварио циљ обуке. Због тога износимо неке наставне проблеме посматране кроз призму савремених захтева и кретања у обуци оклопних јединица.

Психометриско одабирање кадра

Тенковске јединице као технички род војске захтевају кадар који је у свом предармиском животу не само технички образован, већ и васпитан у техничком духу да би могао бити погодан објекат даље техничке и војничке наградње убрзаним темпом којим живе и раде оклопне јединице. Наравно, слична потреба јавља се и код других родова и служби јер су сва најсавременија техничка достигнућа ушла у опрему армије у целини. Међутим, ваља истаћи чињеницу да су оклопне јединице у оквиру КоВ најзасићеније техничким средствима, те да су и њине потребе у том смислу највеће.

Проблем техничког образовања људи у предармиском животу је веома широко друштвено питање које зависи од више различитих фактора. Регрутовање војничког кадра таквог техничког обра-

зовања и васпитања које би одговарало потребама обуке, не могу данас потпуно остварити ни технички најразвијеније земље. Зато се свуда у свету то питање решава на тај начин што се попуна кадра врши регрутовањем мањег или већег процента таквог кадра.

Пошто је у предармиском животу немогуће оформити личност која ће и по природним склоностима и по образовању имати квалитете који су потребни за даље оспособљавање за обављање три разне функције: возача моторног возила, нишанције на топу и руковаоца радиостаницом, и пошто једна личност обично поседује или природну или стечену склоност (ређе и једну и другу) само за једну од поменутих функција, то се поставља питање: како установити те предиспозиције да би се сваком члану посаде у тенку одредила одговарајућа дужност? Досада су у пракси позната два различита метода: статистички и емпирички. По статистичком методу војници се пре почетка обуке или приликом регрутовања (поред њиховог техничког образовања које донекле утиче на одређивање будуће дужности) подвргавају разним проверама по одређеном кључу и на основу тога се утврђује њихова способност за одређену функцију у тенку. Потом се војник одмах укључује у групу која се припрема за дотичну специјалност. По емпиричком методу сви регрутовани војници за тенковске јединице краће време на почетку обуке прелазе општи — заједнички — програм по изабраној тематици да би се на основу постигнутих резултата могао извршити избор кадра и подела на специјалности.

Оба метода имају добрих и лоших страна, али је преимућство неоспорно на страни првог. Пре свега, помоћу њега се добија драгоцене време које је применом другог метода изгубљено. Првим методом се и јефтиније долази до циља јер он не захтева тако обилно ангажовање снага и средстава. Статистички метод не искључује могућност да сви војници прво пређу заједно општевојни део програма па затим да се изврши подела на специјалности и да свако савлађује своју стручну наставу. Напротив, он то олакшава јер се при његовој примени не мешају елементи општег и стручног програма као што је то случај при емпиричком методу одабирања.

Обука појединца

У овом разделу обуке поставља се захтев да се војници у потпуности оспособе за обављање својих дужности у оквиру своје специјалности како би могли прећи у више разделе обуке. За остварење тог захтева најважније је, гледајући са наставне тачке гледишта, како обезбедити највећи степен обучености у оквиру расположивог времена. Већина земаља је у новије доба ранији систем трупне обуке заменила концентрацијом снага и средстава у наставним центрима. Дошло се наиме, до закључка да се време, снаге и средства могу далеко рационалније искористити ако се снаге и средства концентришу на једном месту и ако се тако формираној установи да један једини

задатак — обука војника. Тиме је обезбеђено јединство третирања наставних проблема и формирање јединственог мерила о степену обучености појединца за одређену специјалност, а исто се и лакше долази до неопходних средстава за обуку, као што су: кабинети, стрелишта, аутодроми, тенкодроми, ватрени полигони, разна учила и помагала и друго.

Централизовање обуке појединца у оквиру групних јединица, које је вршено са сличним циљем, иако је обезбеђивало већи степен борбене готовости, јер се људство налазило у саставу својих јединица, ипак са наставне тачке гледишта није претстављало рационално решење, пре свега због немогућности да свака јединица оствари све материјалне и друге услове потребне за квалитетно извођење обуке. Последица тога била је различит степен обучености војника у разним јединицама.

Војник из састава тенковских јединица не може се уопште употребити за извршење ма каквих задатака пре него што пређе потпуну обуку појединца у оквиру своје специјалности. То није случај код осталих родова, где се од овог принципа може по потреби и отступити. Стога необучени војници претстављају терет за трупну оклопну јединицу, а њиховом обуком у овом разделу у суштини се смањује њена борбена готовост, јер на такво људство, све док се не обучи, уопште се не може рачунати. И из тих разлога обука војника за потребе оклопних јединица неминовно је оријентисана на што потпунију централизацију.

Други наставни проблем који се различито решава јесте питање метода обучавања. Наиме, сви се слажу да у овом разделу обуке треба изградити добро обученог члана посаде тенка. Али како? Неки сматрају да у разделу обуке појединца треба створити доброт познаваоца своје специјалности, а да ће се ругина стећи у вишим разделима обуке. Други, пак, сматрају да треба створити војника који ће добро руковати техничким уређајима без детаљног познавања закона на којима се заснива функционисање тог средства. У првом случају обука се неминовно оријентише ка теоретисању и губи се много драгоценог времена на разне описе и упознавање са разним техничким проблемима који касније не играју битну улогу у обављању одговарајућих радњи у тенку. Преостало време је исувише кратко да би се у том истом разделу војник увежбао у добром руковању техничким средствима која је упознао. У другом случају обука добија чисто практичан карактер. Развој технике и њена сложеност, квалитет људства које се обучава, практичне потребе за које се оно обучава и расположиво време за обуку све више указују на неодложну потребу овакве оријентације и тамо где она још није усвојена. Захтеву за обуком у добром руковању техничким средствима, а не обуком у што ширем познавању техничког средства којим се рукује, може се приговорити то да се не може добро руковати техничким средством ако се оно не познаје. То је тачно, али

овде није реч о непознавању техничког средства већ о томе у ком обиму одређени члан посаде треба да познаје одређено техничко средство и на који начин треба да га упозна. Није иста ствар упознати једно техничко средство детаљним описивањем и разматрањем разних техничких закона у вези с њим или упознати га практичним руковањем и упоредо са тим доћи до сазнања, у најнужнијем обиму, о техничким законима који ту владају. На овај други начин добија се драгоцено време за увежбавање, јер је материја коју треба да савлада одређени члан посаде у тенку веома обимна, а за прелаз у виши раздео захтева се максимална увежбаност.

Баш овај фактор — брзина — је толико значајан за тенкисте да се поставља као посебан наставни задатак. У процесу обуке треба остварити потребну брзину, засновану на правилном извршењу сваке радње, и дуго и упорно вежбати како би стечено знање постало навика. То је захтев који се поставља у овом разделу обуке. Да би се стекао увид у степен оспособљености члана посаде као појединца, а то практично значи оценити у којој мери је он увежбан да правилно и брзо уради одређену радњу, наставним плановима и програмима предвиђене су провере у разделу обуке појединца. У оклопним јединицама неких армија тим проверама се придаје толики значај да оне заузимају 30% до 40% времена одређеног за обуку. Међутим, чињеница да сваки старешина који врши проверу може имати различит критериј указује на потребу да се на неки начин, бар за оне радње за које је то могуће, створе извесна објективна мерила, као што је, рецимо, „бод систем“ у фискултури. Зар није могуће, например, у ватреној обуци, где је низ радњи правилима тачно утврђен, како у погледу начина обављања тако и у погледу брзине, извршити слично бодовање? Зар није могуће и низ других радњи временски нормирати и изразити њихову вредност у бодовима? Наравно да је то могуће, само изискује обиман рад. Сем тога потребно је да сви учесници приликом проверавања знања буду под потпуно истим условима (врста помоћног учила, тип возила, исправност, односно дотрајалост оруђа, атмосферски услови итд.). Кад би постојали такви нормативи, обука би добила много у квалитету. Пре свега због тога што би старешина који непосредно изводи обуку имао те норме и трудио се да их у току обуке постигне, јер зна да ће сумарни резултати контроле степена обучености бити истовремено и оцена његовог рада. С друге стране, контролни органи би имали објективно мерило степена обучености, те би отпала свака произвољност која је, без тога неминовна и поред најсавеснијег рада.

Оклопне јединице су веома скуп род војске, што се често истиче код свих армија у свету. То се одражава и на саму обуку, тако да се коштање обуке једног члана посаде тенка рачуна у милионима динара. Наиме, савремена обука кадра за оклопне јединице не може се ни замислити без уређених кабинета, аутодрома и тенкодрома, разних стрелишта и ватрених полигона, као и обимног ангажовања

борбених и неборбених возила, разне опреме и помоћних техничких средстава. Због свега тога при планирању наставе поставља се питање како рационализовати обуку те да трошкови за њено извођење буду што мањи, а степен обучености што већи. Решење проблема треба тражити баш у фази обуке појединца. У вишим фазама обуке морају се борбена средства потпуно ангажовати, а баш њихова употреба највише поскупљује саму обуку, поред неопходног процента повећаног хабања технике који праги и обуку појединца. У раз делу обуке појединца постоји објективна могућност да се употреба борбених средстава ограничи и успешно замени помоћним средствима, и тиме смањи проценат хабања и истовремено постигну чак и бољи резултати у настави, пошто се помоћна средства могу потпуније искористити у процесу обуке. Међутим, појединци често коче стварање помоћних средстава сматрајући да је оригинално борбено средство најбоље материјално обезбеђење, упркос досадашњим искуствима која показују супротно. Школске куполе тенка, подкалибарне (уграђене) цеви топа, школски меци за гађање на собним полигонима, разни тренажери и друга помоћна учила, која растеређују оригинална борбена средства, у толикој мери су уведени у раздео обуке појединца код оклопних јединица економски развијених земаља, да се то питање поставља у још оштријој форми за оне земље чије су економске могућности мање, а потребе исте.

Посадна, водна, четна и батаљонска обука тенковских јединица су такође сложене и доста скупе. Да би се оне могле успешно изводити, потребно је претходно правилно решити многа питања организациског, материјалног, методског и другог карактера. Армије које немају много искуства и традиција у обуци овог рода војске и чије су материјалне могућности ограничене наилазе на озбиљне потешкоће и проблеме у организовању и успешном извођењу те обуке.

Посадна обука

Посадна обука претставља основу обуке тенковских јединица. Она треба да повеже чланове посаде у хомогену и чврсту целину, увежбану и способну да управља и дејствује борбеним возилом на различитом земљишту и под различитим борбеним и другим околностима. Од успеха посадне обуке умногоме зависи успех водне, а добрим делом и четне обуке, као и обученост јединице уопште, јер се обуком посаде углавном и завршава обука војника — тенкиста. Уколико су војници у овом раз делу обуке добро обучени, успех водних, четних и батаљонских вежби зависиће углавном од способности и правилног рада старешина.

Основна обележја посадне обуке јесу: сложеност плана и програма, већа дужина трајања раздела, утрошак већег броја мото-часова и неопходност постојања погодног земљишта — простора за вежбу у непосредној близини размештаја јединице. Основу плана и

програма у разделу посадне обуке и њен највећи део (3/4 целокупне обуке) чини тактика. Она обухвата материју коју увежбавањем треба да савлада посада у целини — војници и старешине закључно са командиром тенка. Командир тенка (и командир вода који се иначе налази и у улози командира тенка) са члановима посаде обрађује материју која је предвиђена програмом, стављајући себе у улогу старешине који командује и истовремено обавља радње и поступке без којих се остали чланови не могу увежбавати за своју дужност и извршавати његове команде. Он је командир, али истовремено и члан посаде. Он обједињује и регулише рад свих чланова посаде и дејствује на свом радном месту у тенку. Ова специфичност његовог положаја чини обуку прилично сложеном и захтева да се примењује такав метод којим ће му се обезбедити да кроз рад целине може сагледати вредност и обученост сваког појединог члана, а да обученост појединаца и способност командира не прикрију необученост и неувежбаност других чланова посаде. Програмом не може да се изрази ова специфичност, нити да се разграничи делокруг рада чланова посаде — војника од рада и улоге командира тенка. То је задатак даље разраде програма и његове примене од стране старешина који руководе наставом и оних који је непосредно изводе. Од способности и стручне спреме командира тенкова и командира водова и чета, као и од њиховог искуства у организовању и извођењу ове обуке, зависи да ли ће успех бити у складу са уложеним трудом и утрошеним средствима која, како ће се у даљем излагању показати, нису мала. Отуда се мора озбиљна пажња посветити припремама старешина које изводе обуку, измени искустава, материјалном обезбеђењу наставе и др.

Извођење тактичке обуке у разделу посадне обуке захтева разноврсност, а тесно је условљено материјалним могућностима и земљиштем, као и способношћу и искуством старешина. У савременим условима преовлађује метод практичног рада са тенком, тј. стално и непрекидно увежбавање различитих поступака и радњи чланова посаде на принципу тактичко-стројевих занимања. Метод „пешке као у тенку“, који се примењује, углавном, као помоћна форма у обуци у циљу веће уштеде мото-часова, и у обуци посаде може се искористити за увежбавање претходних радњи. Треба напустити обичај извођења тактичких вежби са тенком тако да се тема обрађује у целини, као: тенк у нападу, тенк у одбрани, тенк на маршу и др. Посаду тенка треба увежбати да решава одређене ситуације у оквиру тактичке радње, коју ће изводити јединица у чијем саставу дејствује тенк. Зато се најпре мора увежбавати да самостално решава неке једноставније ситуације — задатке (сусрет са пт оруђем и ловцем тенкова, тенком, групом пешака, укопавање и маскирање, савлађивање пт препрека, избор циља, поступци у случају оштећења тенка, итд.), и пошто се то савлада, прелази се на садејство са суседним тенковима, пт оруђима, СА, пионирима, пеша-

цима, итд. При томе се посада вежба тако да све радње изводи под непосредном командом командира тенка.

Тежи се да свака посада у разделу посадне обуке има на располагању тенк и да сву тактичку обуку изводи са тенком. Чињеница да то захтева огроман утрошак мото-часова и да стаје доста скупо (просечна цена једног мото-часа износи око 100.000 динара) истиче потребу да се постављени циљ у обуци постигне уз што већу уштеду мото-часова. Томе се тежи и применом метода „пешке као у тенку“, уместо рада са тенковима, и рационалном употребом тенкова при извођењу сваког поступка, као и већим утрошком мото-часова за посадну обуку на рачун водних и четних вежби. Рационалном употребом тенкова постиже се да успех у обуци буде у далеко бољој сразмери са утрошком мото-часова, поготову што се у водној и четној обуци не може надокнадити оно што је пропуштено у посадној.

Проблем простора — земљишта за извођење посадне обуке је од изузетне важности како са становишта квалитета обуке, тако и са становишта материјалних издатака. За успешно увежбавање посаде у разноврсним поступцима неопходно је да се располаже довољно пространим, и по облику и по природним објектима, погодним земљиштем. На њему се, поред природних, изграђују и разноврсни вештачки објекти на које ће у нормалној ситуацији у току дејства у рату тенк наилазити.

Због велике штете која се наноси пољопривредним културама и другим објектима, за обуку тенковских јединица уређују се посебни тактички полигони на земљишту које није погодно за обраду. Они служе за извођење тактичких водних и четних вежби и бојних гађања, јер та обука редовно траје краће време, али се на њима најчешће не може изводити и посадна обука, јер она траје дуже, а полигони су обично удаљени од сталних гарнизона.

Најбоље решење било би да свака јединица у месту становања има на располагању вежбалиште површине од 3 до 4 хектара за обуку посаде тенкова. Тиме би се обука изводила без озбиљних тешкоћа и са рационалним коришћењем утрошка мото-часова. Истичемо да је неопходно да се ово земљиште налази непосредно уз касарну или, у противном, ако је удаљено неколико километара, да се на њему изграде неопходни објекти за привремени смештај и опслуживање возила, како би се избегло свакодневно вожење од касарне до вежбалишта, за које би некад требало утрошити више мото-часова него за обуку. Ако се узме у обзир коштање једног мото-часа, свака цена која би се платила за откуп земљишта у непосредној близини касарне била би увек рентабилна. Земљиште у непосредној близини касарне је јединици неопходно и за увежбавање и одржавање кондиције војника и старешина у периоду после завршетка редовне обуке.

Водне и четне тактичке вежбе и батаљонска обука

Водна, четна и батаљонска обука у целини се своде на тактичке вежбе и стројеве вежбе са тенковима. Циљ обуке је увежбавање нижих тактичких јединица у дејству у различитим тактичким ситуацијама, и стварање од њих чврсте и монолитне целине. У тој обуци највише се истиче рад старешина са трупом, јер њихова улога у њој и долази највише до изражаја. Војници, чланови посаде, ако су претходно добро обучени, постижу већу рутину у раду и, што је значајно, стичу претставу и слику боја, као и осећај за заједничко дејство са другим тенковима у склопу јединице.

Због улоге старешине чији рад има одлучујући значај за успех обуке, постоји мишљење да је ова обука углавном обука старешина, па се према томе и одређују број и врста вежби, као и карактер саме обуке. Оно што се као најважније истиче код ове обуке јесте: проблем усклађивања утрошка мото-часова са циљем који се жели постићи, вршење обуке у садејству са јединицама других родова и избор погодног земљишта за обуку. Да би се уз рационално трошење мото-часова постигао постављен циљ у обуци, предузимају се мере за што темељитију и свестранију припрему вежби које су предвиђене програмом. Са успехом се, такође, примењују помоћне форме („пешке као у тенку“ и рад на рељефу), јер обезбеђују свестрану припрему старешина за вежбу. У том смислу корисно је да се свака тема изводи по фазама, тако да се најпре прораде правилске одредбе, па се изведе једна вежба на рељефу а друга по методу „пешке као у тенку“, и тек на крају да се приступи практичној тактичкој вежби са употребом тенкова и делова ојачања других родова. Ваља нагласити да се свака од ових вежби, иако се врше по истој теми, не изводи по истој претпоставци и на истом земљишту. Полазећи од гледишта да је ова обука претежно обука старешина, постоји мишљење да основне вежбе треба изводити редовно, а да се вежбе у дејству под специфичним условима планирају перспективно како би за одређен период (од 4 до 5 година) свака јединица извела одговарајући број вежби под различитим условима и увежбала старешине у тим радњама.

Поред ових вежби практикују се и показне вежбе. Међутим, треба имати у виду да показне вежбе имају ограничену намену у трупи и да су оправдане само онда кад се помоћу њих даје нешто ново целокупном саставу који их посматра.

У свим савременим армијама у свету тактичка обука тенковских јединица, почев од водне обуке па навише, изводи се на тактичким полигонима — пространим необрадивим површинама са таквим природним објектима и обликом који пружају погодне услове за рад. Земљиште се, обично, уређује као сталан полигон, изграђују се објекти за извођење бојних гађања и одржавање технике која се тамо налази стално и ставља на расположење јединицама које по одређеном плану поступно долазе. Од величине полигона, технике

којом се располаже и система наставе уопште зависи величина јединице која ће једновремено долазити на обуку — чета, батаљон или пук.

На овом степену тактичке обуке постављају се основи садејства са пешадијом и другим родовима војске. Увежбавају се ситни узајамни тактички поступци у дејству: начин преласка тенкова кроз борбени поредак пешадије, узајамно дејство и помоћ при савлађивању пт и пп препрека, упад у предњи крај и др.

С обзиром на то да за тенковске јединице не постоји никаква друга алтернатива у погледу места за извођење ове обуке, осим полигона, решење треба тражити у могућности да се на полигоне, заједно са тенковским, упућују и јединице других родова. Које јединице и какве величине треба упућивати на полигоне регулише се у складу са односом између броја тенковских јединица и јединица других родова. У сваком случају потребно је обезбедити да старешине других родова у периоду од две године имају прилике да макар једном садејствују са тенковима на овом степену обуке.

Заједничке вежбе

Заједничке вежбе оклопних јединица намењене су усавршавању и увежбавању при заједничком раду јединица из органског састава оклопних јединица и придатих јединица, као и у самосталним дејствима. За разлику од заједничких вежби општевојних јединица, у којима учествују и тенковске јединице као придате и подржавајуће, код заједничких вежби оклопних јединица, оклопне јединице се појављују као носиоци радње, а пешадија и други родови у улози придатих и подржавајућих делова.

Због употребе већег броја технике, ове се вежбе, такође, не могу изводити на другом земљишту, сем на полигонима великих површина необрадивог земљишта. При изналажењу таквог земљишта наилази се на потешкоће, јер се тако пространи комплекси који се не обрађују и који су погодни за дејство тенкова не могу лако пронаћи, а уколико их има, сувише су удаљени од места локације јединица те скупо стаје превоз оруђа и људства, и зато нису целисходни. Полигони, који се уређују као стални и служе за тактичку обуку вода и чете, као и за бојна гађања, у већини случајева не могу због недовољног пространства послужити и за заједничке вежбе. Ако је површина недовољна, правци дејства су скучени и старешине их познају до танчина, јер на њима изводе водне и четне вежбе, а ограничена је и могућност развоја разноврсних дејстава и рад старешина по сопственим одлукама. Такве вежбе не могу бити успешне и одговорити циљу због кога се изводе.

Постоји мишљење да би заједничке вежбе требало изводити на обрадивом земљишту после подизања пољопривредних култура, на привременим полигонима који не би били много удаљени од места

размештаја јединица. Тамо где постоје такве могућности, ова се сугестија може прихватити како са тактичког тако и са економског становишта, уколико би издаци за штете нанесене објектима и пољопривредним културама били мањи од издатака за превоз технике на терене удаљене од места размештаја јединица. Притом се мора узети у обзир и то да свака јединица треба да изводи годишње одређен број оваквих вежби.

Погодан начин за обуку оклопних јединица јесте и метод путовања у трајању од неколико дана до две недеље, при чему се вежбе изводе на непознатом земљишту и по сваком времену са свим предностима које ови елементи пружају како у погледу обуке, тако и провере функционисања возила, опреме, разних служби и др.

Тежња за рационалнијим коришћењем технике и мото-часова и код извођења ове обуке манифестује се у смањењу броја вежби на којима учествују сва расположива возила и јединице, и њиховом замењивању у вежбама командног карактера које се изводе само уз учешће командних тенкова, закључно са командиром тенковског вода, и старешина јединица ојачања. Недостаци тих вежби су очигледни, али оне ипак могу корисно послужити за обраду и решење одређених проблема из области командовања, организације садејства, примене маневра и др.